

Opinia nt. osiągnięć naukowych w ramach postępowania habilitacyjnego

dr Aleksandry Jarosz

Dorobek naukowy i dydaktyczny

Dr Aleksandra Jarosz ukończyła w 2011 roku studia magisterskie w zakresie japonistyki na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza. Doktorat w dziedzinie językoznawstwa japonistycznego uzyskała już pięć lat później, w roku 2016 na tym samym uniwersytecie, na podstawie dysertacji zatytułowanej *Nikolay Nevskiy's Miyakoan Dictionary: reconstruction from the manuscript and its ethnolinguistic analysis* napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Alfreda F. Majewicza, obronionej z wyróżnieniem.

Zawodowo Habilitantka związana jest przede wszystkim z Uniwersytetem im. Mikołaja Kopernika w Toruniu (w charakterze asystenta, a później adiunkta) oraz z macierzystą uczelnią. Posiada kilkunastoletnie doświadczenie dydaktyczne, obejmujące przede wszystkim przedmioty językowe i językoznawcze obejmujące język japoński, jak również seminaRIA dyplomowe. W swojej pracy dydaktycznej ma na koncie prowadzenie przedmiotów dotyczących gramatyki współczesnego oraz klasycznego języka japońskiego, ale również naukę pisma japońskiego, lekturę i kompozycję tekstów, jak również przedmioty ogólnoakademickie (wstęp do językoznawstwa) oraz translatoryczne (tłumaczenie tekstów specjalistycznych).

Dorobek dydaktyczny dr Jarosz obejmuje również promocję 46 prac dyplomowych (w tym 39 licencjatów oraz 5 magisteriów) z zakresu językoznawstwa, riukiuanistyki, socjologii oraz kulturoznawstwa. Była również recenzentką kilkudziesięciu prac dyplomowych na poziomie licencjatu i magisterium. Dr Jarosz była/jest również promotorem pomocniczym dwóch dysertacji doktorskich.

Istotny wpływ na ukształtowanie się zainteresowań i rozwój warsztatu naukowego Habilitantki bezsprzecznie wywarł odbyty w latach 2017–2019 staż postdoktorski na University of the Ryukyus pod kierunkiem prof. Karimaty Shigehisy w ramach programu konkurso-

wego fundowanego przez Japanese Society for the Promotion of Science (JSPS). W tym czasie dr Jarosz prowadziła badania terenowe nad głównym przedmiotem swych zainteresowań badawczych, ale również aktywnie uczestniczyła w działalności miejscowych jednostek badawczych i językowo-aktywistycznych oraz w wydarzeniach akademickich.

Dotychczasowa kariera akademicka dr Aleksandry Jarosz w zupełności pozwala na wyciągnięcie wniosku, że jest ona osobą oddaną pracy naukowej i bez trudu pozwala liczyć w przyszłości nie tylko na znaczące osiągnięcia akademickie i naukowe, ale również na efektywną i wartościową pracę dydaktyczną.

Ocena dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wykazywała konsekwentnie zainteresowanie naukowe przede wszystkim zasadniczym przedmiotem swej pracy, czyli językiem/topolektem wysp Miyako w archipelagu Riukiu, ale również szerszym kontekstem diachronicznym funkcjonowania pozajapońskich języków z rodziny japońskiej w postaci języków archipelagu Riukiu.

Zawarta we wniosku bibliografia rezultatów badawczych poprzedzających publikację głównego osiągnięcia zawiera dwanaście pozycji. Wyszczególnione artykuły poświęcone są przede wszystkim szczegółowym aspektom miyakońskiej i ogólnoriukiuńskiej fonetyki i fonologii, leksyki, morfologii oraz problemów dokumentacji języków tego areału. Artykuły obejmują zarówno kwestie przekrojowe, jak kwestia odrębności języka miyako od japońszczyzny, filologiczno-źródłoznawcze, jak filologiczna analiza różnych wersji miyakońskiej pieśni ludowej czy kwestie miejscowej tradycji oralnej, jak też szczegółowe, ściśle językoznawcze, takie jak morfologia czasownika miyakońskiego oraz studia leksykalne tego języka. Z drugiej strony znalazły się tam również studia poświęcone zagadnieniom diachronicznym fonologii i morfologii języków japońskich na styku języków Riukiu oraz wariantów japońszczyzny używanej na głównych wyspach japońskich. Dziesięć ze wspomnianych artykułów to prace indywidualne, dwa zostały napisane wspólnie z innymi międzynarodowymi badaczami.

Poziom naukowy i oryginalność przedłożonych artykułów nie budzą u niżej podpisanego najmniejszych wątpliwości.

Należy podkreślić, że całość wyżej wymienionego dorobku Habilitantki (choć dotyczy to również monografii wiodącej) sformułowana jest w języku angielskim (z jednym wyjątkiem tekstu w języku japońskim), co oznacza, że są to teksty dostępne dla badaczy w naukowym obiegu międzynarodowym. Ponad połowa została opublikowana w czasopismach o zasięgu międzynarodowym.

Tak silne skupienie zainteresowań Habilitantki na przedmiocie badań (czyli przede wszystkim topolekt wysp Miyako oraz zagadnienia diachronii języków japońskich z perspektywy ryukiuanistycznej i japonistycznej) świadczy o efektywnej badawczo specjalizacji w przedmiotowej dziedzinie i pozwala wysunąć twierdzenie o już ustabilizowanym statusie dr Aleksandry Jarosz na arenie światowej wśród wiodących badaczy tego wycinka językowej panoramy świata.

Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Osiągnięciem naukowym przedstawionym jako główne we wniosku habilitacyjnym jest monografia wydana w roku 2024 przez renomowane holenderskie wydawnictwo naukowe Brill pod tytułem *Descriptive grammar and diachrony of Kurima, a minority South Ryukyuan language of the Miyako islands*. Jediną autorką jest Habilitantka. Jest to opracowanie niezwykle obszerne (750 stron, z czego zasadniczy opis zajmuje ponad 600). Bez większych wątpliwości stwierdzam, że należy ją uznać za osiągnięcie nie tyle znaczące, co wręcz wybitne, spełniające nie tylko wszelkie wymogi formalne stawiane pracom naukowym, ale przede wszystkim stanowiące istotny i nowatorski wkład w tę dziedzinę wiedzy na poziomie ogólnoświatowym.

Monografia jest wyczerpującym opisem tytułowego topolektu, dokonany przede wszystkim na podstawie własnej pracy w terenie czyli samodzielnie zebranych na miejscu materiałów. Autorka szeroko omawia uwarunkowania socjolingwistyczne, dokonując następnie niezwykle szczegółowej analizy fonetyki i fonologii, morfologii i składni, jak również omówienia leksykonu. Ostatni rozdział poświęcony jest roli przeprowadzonych badań

w kontekście badań nad innymi językami riukiuańskimi. Zaskakuje kompetencja i szczegółowość opisu we wszystkich omawianych zakresach – od wyczerpującego opisu socjolingwistycznego po systematyczny, zrygoryzowany opis struktury językowej.

Przedstawiony tekst wydaje się w opinii niżej podpisanego wzorem rzetelności naukowej i warsztatowej, jak również dowodzi ogromnych horyzontów naukowych Habilitantki, jako że nie ogranicza się do opisu przedmiotowego topolektu, ale sięga po interpretacje, dyskusje i próbę wyjaśnień przedstawionych zjawisk w szerszym kontekście japońskiej rodziny językowej, ale również w ramach węższej klasyfikacji języków riukiuańskich. Osadzony jest również wyjątkowo szeroko i stabilnie w literaturze przedmiotu, a kompetencji metodologicznych dowodzi co najmniej wyczerpująco.

Zbyteczne – jako nazbyt oczywiste – jest tutaj dalsze podkreślanie wysokiej rangi naukowej przedstawionego tekstu, ograniczę się zatem do osobistego spostrzeżenia, że opis ten był dla niżej podpisanego często niezwykle interesujący z punktu widzenia diachronii samego języka japońskiego i pozwalał na wartościowy, a nierzadko odkrywczy wgląd w zjawiska w obrębie standardowej japońszczyzny współczesnej, która jest zasadniczym przedmiotem zainteresowań niżej podpisanego. Badania diachroniczne nad językiem japońskim bywają bowiem postrzegane jako znacznie mniej zaawansowane w porównaniu z semitystką czy indoeuropeistyką z racji relatywnie późnego zaświadczenia języka japońskiego i braku języków bliżej spokrewnionych, mogących stanowić bazę porównawczą. W tym kontekście również mieszczą się wyraźne braki w dziedzinie etymologii japońskiej, dobrze widoczne na tle wyjątkowo rozbudowanej źródłowo etymologii np. języków indoeuropejskich. Stąd zatem potrzeba skupienia większej uwagi na badaniach diachronicznych w obrębie rodziny językowej, która jest nam materiałowo dostępna, czyli rodziny japońskiej. Problemem jest tu głównie niewielka dostępność opisów tych języków, a tę lukę wypełniają właśnie tacy badacze, jak dr Jarosz.

Należy przy tej okazji podkreślić również szczególnie istotną rolę prezentowanej monografii w ramach nurtu ogólnych badań japonistycznych. Wśród języków rodziny japońskiej (japonicznej) język japoński cieszy się dramatycznie nieproporcjonalną uwagą ze strony światowych badaczy. Język ten, który wszedł szeroko w orbitę badań współczesnego językoznawstwa zachodniego pod koniec XIX wieku, by jej nie opuścić po dziś dzień, cieszył się

– i nadal cieszy – wielkim zainteresowaniem badaczy światowych, z związku z czym zdążył zostać wyjątkowo szeroko opisany pod różnymi względami. Światowa bibliografia obfituje w opisy tego języka na wszelkich poziomach szczegółowości, poczynając od grafemiki, poprzez fonologię, morfologię, składnię, aż po zagadnienia pragmatyczne – te ostatnie są, jak się wydaje, wyjątkowo szeroko reprezentowane wśród mniej lub bardziej profesjonalnych opisów, ponieważ wpisują się w egzotyzykującą narrację na temat japońszczyzny jako języka rzekomo skrajnie odmiennego od języków europejskiego kręgu kulturowego. Można wręcz porównać objętość dostępnych opisów japońszczyzny standardowej do badań nad największymi i najlepiej zbadanymi językami światowymi, jak w pierwszym rzędzie języki indoeuropejskie. Pozostałe języki tej rodziny były natomiast przez długi czas bytem dość powszechnie niedostrzeganym. W samej Japonii uważane były – z przyczyn całkowicie pozajęzykowych – zaledwie za regionalne dialekty języka japońskiego, a posługiwanie się nimi było długo postrzegane przez japońskie władze edukacyjne jako przeszkoda w poprawnym opanowaniu literackiego języka japońskiego i w związku z tym aktywnie zwalczane. Przyczyny polityczno-społeczne wchodziły również w grę w przypadku samych użytkowników tych języków, często uważających się w pierwszym rzędzie za przedstawicieli etnosu japońskiego w kontekście powojennego okresu okupacji wysp przez USA, i ciągnących emocjonalnie ku japońszczyźnie standardowej.

Dostrzeżenie (przede wszystkim przez badaczy spoza Japonii) zasadniczej odrębności języków Riukiu od standardowej japońszczyzny wraz z jej wariantami używanymi na głównych wyspach nadeszło niestety w momencie, kiedy języki te znalazły się na skraju wymarcia. Z tego również wynika wyjątkowa wartość dokumentacyjna omawianej monografii, opracowanej na podstawie oryginalnych materiałów, które w najbliższej przyszłości zapewne będą już nieosiągalne, ponieważ istnieje ogromne prawdopodobieństwo, że będą dotyczyć języka już wymarłego. Opisywany topolekt ma, wedle oceny samej Habilitantki, od 30 do 50 użytkowników, w wieku starszym, i do roku 2050 będzie już niemal na pewno należał do historii.

Monografia, prócz charakteru dokumentacyjnego o unikalnej wartości, ma również duże znaczenie dla japonistów zajmujących się japońszczyzną głównych wysp wraz z jej regionalnymi wariantami (*mainland Japanese*). Języki riukiuzańskie pozostają bytem zdecy-

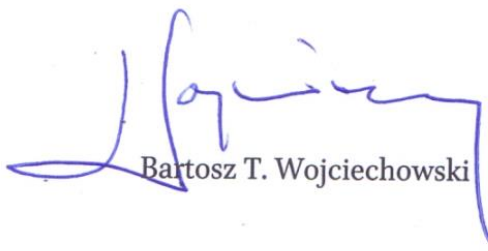
dowanie zbyt mało opisanym i często niedostrzeganym z perspektywy Tokio czy Kioto, nawet wśród japonistów uwzględniających w swych zainteresowaniach geograficzną różnorodność języków Archipelagu.

Podsumowanie

Kierując się wymogami ustawowymi dotyczącymi oceny dorobku naukowego, zgodnie z art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.) oraz dokonując oceny spełnienia warunku określonego w art. 219 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2022 r. poz. 574 z późn. zm.), stwierdzam, że zarówno monografia przedstawiona jako osiągnięcie główne, jak i pozostały dorobek naukowy z naddatkiem spełnia powyższe wymagania. Jest to bowiem osiągnięcie naukowe stanowiące istotny i oryginalny wkład naukowy o znaczeniu światowym.

Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie Habilitantki do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Warszawa, 06.06.2025

Bartosz T. Wojciechowski